

Nr 41

Konstitutionsutskottets utlåtande i anledning av motioner angående ledighet för krigsmaktens personal för fullgörande av kommunala uppdrag.

I de likalydande motionerna nr 249 i första kammaren av herrar *Ahlmark* och *Stefanson* samt nr 331 i andra kammaren av herr *Nihlfors m. fl.* hemställs, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om sådan ändring i krigsmaktens tjänstgöringsreglemente att ledighet skall medgivas för fullgörande av kommunalt uppdrag». — Motionen är tryckt i *andra* kammaren.

Gällande bestämmelser

De med motionerna avsedda bestämmelserna finns i tjänstereglementet för krigsmakten den 17 juni 1960 (TjRK). Kap. 11 däri innehåller bestämmelser om ledighet för krigsmaktens personal i fredstid. Under rubriken »Särskilda föreskrifter för värnpliktig personal» och underrubriken »Tjänstledighet för vissa angelägenheter», omfattande mom. 23—27, återfinnes i mom. 23 a) och c) samt i mom. 25 h) de i motionerna särskilt omnämnda föreskrifterna. Bestämmelserna har följande lydelse:

23. Tjänstledighet får icke vägras:

a) för offentligt uppdrag såsom riksdags- eller landstingsman, riksdagens revisor eller dess fullmäktige i riksgäldskontoret eller riksbanken eller ledamot av kyrkomöte eller av jury i tryckfrihetsmål;

c) för deltagande i val av riksdagsman, landstingsman, stads-, kommunal- m. fl. fullmäktige samt för deltagande i folkomröstning, om sökande icke har möjlighet att rösta genom valsedelsförsändelse eller på fast postanstalt (se kap. 6);

25. Tjänstledighet får ej heller utan viktiga skäl vägras för följande enskilda angelägenheter av vikt, nämligen:

h) deltagande såsom ombud eller förbundsstyrelseledamot i politiskt partis (ungdomsförbunds) distrikts- eller rikskongress (riksstämma).

Tjänstledighet för enskild angelägenhet, som avses i b)—h), bör beviljas endast i undantagsfall under befäls-, repetitions- eller beredskapsövning.

I mom. 27 stadgas följande:

27. Tjänstledighet för sådana angelägenheter som nämnas i mom. 23—26 får icke beviljas för längre tid än som med hänsyn till skälet för tjänst-

ledigheten prövas oundgängligen erforderlig. Ledighet jämlikt mom. 25 h) får icke överstiga fyra dagar.

I sammanhang med de nämnda bestämmelserna bör redovisas följande. Under rubriken »Särskilda föreskrifter för fast anställd militär och civilmilitär personal samt för civila tjänstemän» stadgas i mom. 21, att bestämmelserna i mom. 23—25 även gäller för dessa personalkategorier samt att därutöver gäller, att tjänstledighet icke utan viktiga skäl får vägras för fullgörande av allmänt medborgerliga uppdrag på grund av allmänna val eller val inom den kommunala representationen.

Bestämmelsernas tillkomst m. m.

Tjänstereglementet för krigsmakten hör till de författningar, vilka utfärdas av Konungen i kommandoväg. 1960 års reglemente ersatte i huvudsak 1945 års motsvarande reglemente. I 1945 års reglemente fanns även bestämmelser om att ledighet under fredstid icke fick vägras för bl. a. fullgörande av uppdrag såsom riksdagsman, riksdagens revisor eller dess fullmäktige i riksgäldskontoret eller riksbanken eller såsom ledamot i kyrkomöte eller av jury i tryckfrihetsmål (§ 43 mom. 487). Vidare skulle ledighet icke utan viktiga skäl vägras för bl. a. utövning av uppdrag såsom landstingsman eller ledamot av taxerings- eller prövningsnämnd och deltagande i val (§ 43 mom. 488). I tidigare reglementen upptogs bestämmelser om tjänstledighet för riksdagsmannaupdrag under rubriken »Tjänstledighet utan ansökan»; se 1889, 1903, 1916, 1927, 1937 (provisoriskt) och 1938 års tjänstgöringsreglementen.

Föreskriften om tjänstledighet för värnpliktig personal i kap. 11: 25 h) var tidigare utfärdad i go nr 1118/1964. Föreskriften tillkom efter framställning från Sveriges socialdemokratiska, Centerns, Folkpartiets och Högerens ungdomsförbund (14/4 1964), varöver överbefälhavaren avgav yttrande. Go 1118/1964 upphävdes i samband med ändring nr 14 (go nr 773/1965-TLB nr 27) då föreskriften inarbetades i TjRK kap. 11. Föreskriften fick ändrad lydelse genom ändring nr 19 (go nr 1033/1966-TLB nr 25). Ändringen innebar en utvidgning och föranleddes av besvär från värnpliktig (ordföranden i Skånes socialdemokratiska ungdomsdistrikt).

Bestämmelserna att ledighet icke får vägras för utövning av riksdagsmannabefattning får ses mot bakgrunden av stadgandet i § 4 riksdagsordningen (RO). Enligt detta stadgande må ej någon riksdagsman förmenas att sin riksdagsmannabefattning utöva. Undantag gäller under krigstid för militärpersoner, då de i rikets tjänst beordrats. Något motsvarande stadgande återfinnes ej i kommunallagarna, 1953 års kommunallag (KomL), kommunallagen för Stockholm (KomLsthm), lagen om församlingsstyrelse (LFS) och landstingslagen (LtL) samt ej heller i kyrkomötesförord-

ningen. Bestämmelser motsvarande § 4 RO saknas även såvitt gäller riksdagsrevisorerna samt fullmäktige i riksgäldskontoret och riksbanken.

I 22 § andra stycket samt 23 § första stycket LTL återfinnes följande stadganden:

22 § — — — — —

Inträffar för landstingsman eller behörigen kallad suppleant sådant hinder att han ej kan inställa sig vid landstingsmöte, åligger det honom att därom ofördröjligen underrätta förvaltningsutskottet, som till tjänstgöring vid mötet inkallar den närmast i ordningen varande, till sådan tjänstgöring förut ej inkallade suppleanten.

23 §. Landstinget prövar av landstingsman eller suppleant hos landstinget gjord framställning om befrielse från uppdraget och fråga om förfall för utevaro från landstingsmöte.

Några motsvarande stadganden finnes icke i övriga kommunallagar.

Allmänna verksstadgan m. fl. författningar

Allmänna verksstadgan (1965) saknar bestämmelser om tjänstledighet motsvarande dem i tjänstereglementet för krigsmakten. I förstnämnda författning finns endast bestämmelser om vem beslutanderätten tillkommer i ärenden angående tjänstledighet. I regel innehåller ej heller de särskilda verksinstruktionerna närmare bestämmelser om när tjänstledighet skall beviljas.

Motionerna

Motionärerna framhåller, att inget stadgande finns i TjRK om ledighet för fullgörande av primärkommunala förtroendeuppdrag, medan däremot bestämmelse härom finns såvitt rör bl. a. landstingsmannabefattning. Enligt motionärernas mening föreligger icke några principiella skillnader mellan ett primärkommunalt och ett sekundärkommunalt förtroendeuppdrag. Att antalet personer med primärkommunalt uppdrag är betydligt större än antalet personer med de i TjRK 23—25 upptagna uppdragen kan enligt motionärerna icke få vara avgörande för om rätten till ledighet i detta fall skall vara lagfäst.

Motionärerna hävdar, att enligt kommunallagen är var och en som är valbar i princip skyldig att mottaga och förvalta kommunala förtroendeuppdrag. Om vederbörande tillhör krigsmaktens personal kan han emellertid av befäl godtyckligt vägras att fullgöra sitt uppdrag.

Motionärerna anför slutligen att det på demokratiska grunder kan ifrågasättas om det i fredstid är lämpligt att förhindra den som enligt kommunallagen blivit utsedd till ett förtroendeuppdrag att mottaga och förvalta det samma.

Utskottet

Den i motionerna åsyftade föreskriften i tjänstgöringsreglementet för krigsmakten uppräknar vissa offentliga uppdrag för vilkas fullgörande rätt till tjänstledighet föreligger. Bestämmelsen utesluter inte att tjänstledighet kan beviljas även för andra offentliga uppdrag än de sålunda uppräknade. Enligt vad utskottet erfarit är det inte heller ovanligt att värnpliktig personal erhåller tjänstledighet för utförande av olika primärkommunala förtroendeuppdrag. Utskottet anser det också önskvärt, att ledighet beviljas för sådant ändamål i så stor utsträckning som möjligt. Det kan emellertid inte uteslutas att frånvaro för fullgörande av uppdrag i vissa fall kan vålla betydande olägenhet för den militära verksamheten, exempelvis då tiden för uppdragets fullgörande sammanfaller med anordnandet av större militära övningar. Utskottet, som förutsätter att önskemål om ledighet av detta slag i möjligaste mån tillmötesgås av de militära myndigheterna, kan därför inte tillstyrka införandet av en sådan generell rätt till tjänstledighet som föreslås i motionerna.

Utskottet hemställer sålunda,

att motionerna I: 249 och II: 331 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 18 oktober 1967

På konstitutionsutskottets vägnar:

GEORG PETTERSSON

Närvarande:

från första kammaren: herrar Georg Pettersson, Torsten Andersson*, Damström, Erik Olsson, Sveningsson, Dahl*, Sörenson, Dahlberg, Tistad och Svenungsson; samt

från andra kammaren: herrar Adamsson, Nilsson i Östersund, Henningsson, Johansson i Trollhättan, Hamrin i Jönköping*, Andersson i Billingsfors, Werbro, Boo, Werner* och Lindberg*.

* Ej närvarande vid justeringen.